

Wymagania edukacyjne na poszczególne oceny z przedmiotu wiedza o społeczeństwie dla klasy 2 liceum ogólnokształcącego i technikum na rok szkolny 2025/2026 w oparciu o programu nauczania „W centrum uwagi. Zakres rozszerzony. Uwzględnia zmiany wynikające z uszczuplonej podstawy programowej, obowiązującej od września 2024 r.

Tematy	Zagadnienia	Ocena dopuszczająca Uczeń:	Ocena dostateczna Uczeń potrafi to, co na ocenę dopuszczającą, oraz:	Ocena dobra Uczeń potrafi to, co na ocenę dostateczną, oraz:	Ocena bardzo dobra Uczeń potrafi to, co na ocenę dobrą, oraz:	Ocena celująca Uczeń potrafi to, co na ocenę bardzo dobrą, oraz:
III. Funkcjonowanie społeczeństwa						
1. Rodzaje społeczeństw	- pojęcia: „społeczeństwo”, „zmiana społeczna”, „rozwój społeczny”, „postęp społeczny” - cechy społeczeństw: zbieracko-łowieckiego, nomadycznego i rolniczego - współczesne społeczności łowieckie, nomadyczne i rolnicze - wiejska społeczność tradycyjna – dawniej i współcześnie - cechy społeczeństw przemysłowego i poprzemysłowego - cechy	- rozpoznaje podstawowe typy społeczeństw; - wymienia podstawowe cechy różnych typów społeczeństw; - wskazuje cechy tradycyjnej społeczności wiejskiej; - rozpoznaje cechy współczesnego społeczeństwa poprzemysłowego [otwarte, informacyjne, konsumpcyjne, masowe].	- wymienia cechy społeczeństwa przemysłowego; - podaje cechy współczesnego społeczeństwa poprzemysłowego [otwarte, informacyjne, konsumpcyjne, masowe]; - wymienia zjawiska i czynniki cywilizacyjne decydujące o cechach współczesnego społeczeństwa poprzemysłowego; - podaje przykłady wybranych współczesnych społeczeństw zbieracko-łowieckich, nomadycznych, rolniczych.	- porównuje różne typy społeczeństw; - omawia i analizuje cechy współczesnego społeczeństwa poprzemysłowego [otwarte, informacyjne, konsumpcyjne, masowe]; - przedstawia szanse, zagrożenia i wyzwania stojące przed współczesnym społeczeństwem poprzemysłowym; - pozyskuje z różnych źródeł [źródła statystyczne i ikonograficzne, teksty narracyjne, teksty normatywne] informacje dotyczące wybranych aspektów życia społecznego.	gromadzi, prezentuje i analizuje informacje na temat wybranych współczesnych społeczeństw zbieracko-łowieckich, nomadycznych, rolniczych.	przygotowuje debatę na temat szans, zagrożeń i wyzwań stojących przed współczesnymi społeczeństwami poprzemysłowymi, a także bierze aktywny udział w dyskusji.

	współczesnych społeczeństw					
2. Socjalizacja	▪ istota i cechy procesu socjalizacji ▪ instytucje socjalizacji ▪ modele socjalizacji w różnych grupach wiekowych ▪ socjalizacja pierwotna i wtórna ▪ zjawisko socjalizacji odwróconej ▪ resocjalizacja	▪ wymienia podstawowe aspekty procesu socjalizacji; ▪ rozpoznaje przykłady sytuacji i działań sprzyjających procesowi socjalizacji; ▪ wskazuje przykładowe mechanizmy i instytucje wpływające na przebieg procesu socjalizacji.	▪ wyjaśnia znaczenie stwierdzenia: „Człowiek jest istotą społeczną”; ▪ odróżnia socjalizację pierwotną od socjalizacji wtórnej; ▪ wymienia grupy społeczne, mechanizmy i instytucje wpływające na przebieg socjalizacji pierwotnej i wtórnej; ▪ wyjaśnia znaczenie pojęcia „resocjalizacja”.	▪ wyjaśnia znaczenie procesu socjalizacji dla prawidłowego funkcjonowania człowieka w społeczeństwie; ▪ porównuje socjalizację pierwotną i socjalizację wtórną; ▪ omawia rolę rodziny w procesie socjalizacji; ▪ analizuje przepisy <i>Konstytucji RP</i> odnoszące się do procesu socjalizacji pierwotnej; ▪ wyjaśnia – na wybranych przykładach – na czym polega socjalizacja odwrócona, oraz wskazuje przyczyny tego zjawiska; ▪ przedstawia grupy społeczne, instytucje i mechanizmy wpływające na przebieg procesu socjalizacji; ▪ pozyskuje z różnych źródeł [źródła statystyczne i ikonograficzne, teksty narracyjne, teksty normatywne] informacje dotyczące procesu	▪ przedstawia przebieg procesu socjalizacji w poszczególnych fazach rozwoju dziecka; ▪ wymienia zjawiska cywilizacyjne wpływające na proces socjalizacji we współczesnym społeczeństwie polskim/europejskim; ▪ porównuje przebieg procesu socjalizacji w społeczeństwach różnego typu, np. w społeczeństwach tradycyjnym i przemysłowym.	▪ przedstawia i analizuje problemy, z którymi boryka się jednostka w procesie socjalizacji w społeczeństwie nowoczesnym, wynikające z uwarunkowań osobistych, a także m.in. ze: - zmieniającej się roli rodziny, - zmian zachodzących w sposobie funkcjonowania grup rówieśniczych, - wzrostu anonimowości i zwiększonej mobilności poziomej.

				socjalizacji.		
3. Kapitał społeczny	▪ elementy tworzące kapitał społeczny ▪ kapitał ludzki a kapitał społeczny ▪ rodzaje kapitału społecznego ▪ funkcje kapitału społecznego ▪ zaufanie a kapitał społeczny ▪ znaczenie kapitału społecznego dla rozwoju państwa i społeczeństwa	▪ wymienia elementy tworzące kapitał społeczny; ▪ wymienia czynniki sprzyjające budowaniu kapitału społecznego.	▪ określa, jakie jest znaczenie kapitału społecznego dla prawidłowego funkcjonowania państwa i społeczeństwa.	▪ charakteryzuje różne rodzaje kapitału społecznego; ▪ wymienia funkcje kapitału społecznego; ▪ określa, jakie jest znaczenie zaufania jako czynnika kształtującego kapitał społeczny; ▪ pozyskuje z różnych źródeł [źródła statystyczne i ikonograficzne, teksty narracyjne, teksty normatywne] informacje dotyczące kapitału społecznego.	▪ porównuje zakres znaczeniowy pojęć „kapitał społeczny” i „kapitał ludzki”; ▪ rozważa, jaki jest poziom kapitału społecznego we współczesnym społeczeństwie polskim.	▪ przygotowuje debatę poświęconą np. roli kapitału społecznego w społecznoścach przemysłowych, a także bierze aktywny udział w dyskusji na wybrany temat.
4. Struktura społeczna	▪ znaczenie pojęć: „struktura społeczna”, „ruchliwość społeczna”, „warstwa społeczna” i „klasa społeczna” ▪ uwarunkowania pionowej i poziomej ruchliwości społecznej	▪ rozpoznaje przykłady ruchliwości pionowej i poziomej; ▪ wskazuje przykłady degradacji i awansu społecznego; ▪ wymienia podstawowe kryteria różnicujące ludzi w społeczeństwie i określające ich pozycję społeczną.	▪ wymienia przyczyny i konsekwencje ruchliwości pionowej i poziomej we współczesnym świecie, w tym w Polsce; ▪ wymienia podstawowe kryteria stratyfikacji społecznej; ▪ odróżnia warstwę społeczną od klasy społecznej; ▪ wyjaśnia pojęcie: „stratyfikacja społeczna”.	▪ porównuje zakres znaczeniowy pojęć „warstwa społeczna” i „klasa społeczna”; ▪ określa, jakie mogą być przyczyny degradacji i awansu społecznego; ▪ omawia różnicę między otwartym a zamkniętym modelem stratyfikacji społecznej; ▪ pozyskuje z różnych źródeł [źródła statystyczne i ikonograficzne, teksty narracyjne, teksty normatywne] informacje	▪ porównuje poglądy Karola Marksa i Maxa Webera dotyczące stratyfikacji; ▪ wyjaśnia, jakie jest społeczne znaczenie klasy średniej; ▪ przedstawia zależności zachodzące między współczesnymi zjawiskami cywilizacyjnymi a zmianami w strukturze społeczeństw zachodnich, w tym w strukturze społeczeństwa	▪ odszukuje, analizuje i prezentuje informacje na temat struktury wybranego społeczeństwa zachodniego, w tym te dotyczące charakteru i dynamiki zachodzących w nim zmian.

				dotyczące struktury społecznej.	polskiego.	
5. Przemiany społeczne w Polsce	▪ struktura społeczna w Polsce przed 1989 r. ▪ istota transformacji ustrojowej w Polsce ▪ znaczenie pojęć: „adaptacja społeczna”, „degradacja społeczna” ▪ modele adaptacji klas społecznych do zmian społeczno-gospodarczych w Polsce ▪ przyczyny degradacji i awansu osób z poszczególnych klas społecznych w Polsce po 1989 r. ▪ struktura warstwowa współczesnego społeczeństwa polskiego	▪ podaje podstawowe cechy struktury społecznej w Polsce przed 1989 r. ▪ wymienia podstawowe cechy struktury warstwowej współczesnego społeczeństwa polskiego; ▪ przedstawia różne postawy Polaków wobec transformacji ustrojowej w kraju.	▪ podaje przykłady degradacji społecznej i awansu społecznego, do których doszło w efekcie przemian w Polsce po 1989 r. ▪ wymienia czynniki wpływające na ruchliwość pionową w społeczeństwie polskim po 1989 r.; ▪ charakteryzują postawę przedstawicieli społeczeństw postkomunistycznych, którzy są określani jako <i>homo sovieticus</i>; ▪ wyjaśnia znaczenie pojęcia „adaptacja społeczna”; ▪ przedstawia podstawowe modele adaptacji społecznej do społeczno-ekonomicznych przemian w Polsce.	▪ wyjaśnia, na czym polegała istota transformacji ustrojowej, która dokonała się w Polsce po 1989 r.; ▪ wyjaśnia znaczenie pojęcia „degradacja społeczna”; ▪ porównuje strukturę społeczną w Polsce przed 1989 r. ze strukturą współczesnego społeczeństwa polskiego; ▪ pozyskuje z różnych źródeł [źródła statystyczne i ikonograficzne, teksty narracyjne, teksty normatywne] informacje dotyczące przemian społecznych w Polsce po 1989 r.	▪ opisuje zjawisko dyferencjacji inteligencji polskiej po 1989 r.; ▪ ocenia proces transformacji społecznej w Polsce po 1989 r. oraz omawia jego wpływ na funkcjonowanie współczesnego społeczeństwa polskiego; ▪ wyjaśnia, na czym polegają dylematy badawcze przy sporządzaniu charakterystyki struktury warstwowej współczesnego społeczeństwa polskiego.	▪ odszukuje, analizuje i prezentuje informacje dotyczące np.: - wybranych aspektów przemian społecznych w Polsce po 1989 r.; - procesu przystosowania się społeczeństwa do zmiany systemowej w wybranym państwie postkomunistycznym, innym niż Polska; ▪ porównuje strukturę współczesnego społeczeństwa polskiego ze strukturą wybranych społeczeństw zachodnich.
6. Nierówności społeczne	▪ nierówności społeczne we współczesnym świecie, w tym	▪ podaje przykłady nierówności we współczesnych społeczeństwach;	▪ ocenia skalę wybranych nierówności społecznych we współczesnych społeczeństwach,	▪ porównuje skalę nierówności społecznych w Polsce i innych państwach europejskich;	▪ porównuje wybrane konflikty społeczno-ekonomiczne [przyczyny, przejawy,	▪ odszukuje, analizuje i prezentuje informacje dotyczące np. przyczyn, konsekwencji

	w Rzeczypospolitej Polskiej – rodzaje, przyczyny, przejawy, skala problemu - poziom nierówności dochodowych – wskaźnik Giniego - nierówność społeczna a nierówność szans życiowych - metody i instrumenty ograniczania nierówności społecznych - przyczyny i skutki społeczno-ekonomicznych konfliktów we współczesnym świecie	- przedstawia przykłady konfliktów społeczno-ekonomicznych na świecie, w tym w Polsce; - wykazuje związek między nierównościami społecznymi a nierównością szans życiowych.	w tym w społeczeństwie polskim, oraz wskazuje ich przyczyny; - wymienia kryteria, według których można rozpatrywać nierówności społeczne; - charakteryzuje wybrany konflikt społeczno-ekonomiczny [przyczyny, przejawy, skutki].	- wyjaśnia znaczenie pojęcia „społeczeństwo bezklasowe”; - analizuje wyniki pomiaru poziomu nierówności w społeczeństwie, wyrażone za pomocą wskaźnika Giniego; - pozyskuje z różnych źródeł [źródła statystyczne i ikonograficzne, teksty narracyjne, teksty normatywne] informacje dotyczące nierówności społecznych we współczesnym świecie.	skutki]; buduje argumenty i kontrargumenty w dyskusji na temat pozytywnych i negatywnych aspektów nierówności społecznych.	i różnorodnych aspektów nierówności społecznych w wybranych regionach lub państwach świata; - przygotowuje i realizuje, np. na terenie szkoły, kampanię społeczną na rzecz zmniejszenia nierówności społecznych; - przygotowuje debatę dotyczącą nierówności społecznych we współczesnym świecie oraz uczestniczy w dyskusji na wskazany temat.
7. Problemy społeczne w Polsce	- przyczyny, przejawy i skutki wykluczenia społecznego - problemy życia społecznego we współczesnej Rzeczypospolitej Polskiej - polityka społeczna państwa polskiego – priorytety,	- rozpoznaje typowe przejawy i formy wykluczenia społecznego; - identyfikuje grupy społeczne, których przedstawiciele są szczególnie narażeni na wykluczenie; - rozpoznaje przejawy bezrobocia, przemocy, ubóstwa, uzależnienia;	- wyjaśnia, na czym polega zjawisko wykluczenia społecznego; - wymienia typowe przejawy i formy wykluczenia społecznego; - wskazuje podmioty – organy władzy, instytucje państwowe i organizacje	- podaje przyczyny i skutki wykluczenia społecznego; - omawia zjawiska bezrobocia i ubóstwa w Polsce po 1989 r. [skala, zasięg społeczny i geograficzny, dynamika, przyczyny i skutki]; - pozyskuje z różnych źródeł [źródła	- przedstawia i ocenia instrumenty aktywnej polityki społecznej prowadzonej w państwie polskim; - omawia funkcjonowanie systemu ubezpieczeń społecznych w Polsce.	- przygotowuje i realizuje, np. na terenie szkoły, kampanię społeczną na rzecz przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu, w tym bezrobociu i ubóstwu; - odszukuje, analizuje i prezentuje informacje dotyczące wybranego problemu społecznego

	sposoby rozwiązywania problemów, instytucje udzielające pomocy społecznej ▪ system ubezpieczeń społecznych w Polsce.	▪ podaje główne przyczyny i skutki bezrobocia i ubóstwa; ▪ wymienia przyczyny i skutki bezrobocia wśród osób młodych.	pozarządowe – zobowiązane do prowadzenia walki z wykluczeniem społecznym; ▪ wymienia instrumenty aktywnej polityki społecznej; ▪ podaje główne zadania systemu ubezpieczeń społecznych.	statystyczne i ikonograficzne, teksty narracyjne, teksty normatywne] informacje dotyczące problemów społecznych we współczesnej Polsce.		we współczesnej Polsce; ▪ dokonuje krytycznej analizy wybranych działań podejmowanych w celu ograniczenia lub eliminacji wykluczenia społecznego; ▪ krytycznie analizuje funkcjonowanie systemu ubezpieczeń społecznych w Polsce.
IV. Procesy demograficzne						
8. Migracje we współczesnym świecie	▪ znaczenie pojęć: „migracja”, „imigracja”, „emigracja”, „repatriacja” ▪ przyczyny ruchów migracyjnych we współczesnym świecie i ich główne kierunki, ze szczególnym uwzględnieniem sytuacji migracyjnej w Europie ▪ bariery migracyjne ▪ zasady polityki państwa polskiego wobec migrantów	▪ wyjaśnia, na czym polega zjawisko migracji; ▪ podaje główne przyczyny i skutki migracji we współczesnym świecie.	▪ prawidłowo posługuje się pojęciami: „migracja”, „emigracja”, „imigracja”, „repatriacja”; ▪ wskazuje szanse i zagrożenia wynikające ze zjawiska migracji; ▪ wymienia główne przyczyny i przejawy kryzysu migracyjnego we współczesnej Europie; ▪ wyjaśnia znaczenie pojęć „uchodźca” i „deportacja”; ▪ charakteryzuje główne grupy migrantów we współczesnej Polsce, w tym grupę uchodźców; ▪ analizuje przepisy <i>Konstytucji RP</i> regulujące	▪ charakteryzuje główne szlaki migracyjne na świecie; ▪ wyjaśnia wpływ kryzysu klimatycznego i konfliktów politycznych na zjawisko migracji we współczesnym świecie; ▪ pozyskuje z różnych źródeł [źródła statystyczne i ikonograficzne, teksty narracyjne, teksty normatywne] informacje dotyczące współczesnych migracji.	▪ buduje argumenty i kontrargumenty w dyskusji dotyczącej migracji [na temat np. kryzysu migracyjnego we współczesnej Europie; postaw społeczeństwa polskiego wobec migrantów, w tym uchodźców; polityki państwa polskiego wobec kryzysu migracyjnego we współczesnej Europie].	▪ przygotowuje debatę dotyczącą wybranego aspektu migracji we współczesnym świecie, a także aktywnie bierze udział w dyskusji na wskazany temat.

			sytuację migrantów, w tym uchodźców.			
9. Migracje na ziemiach polskich	- migracje Polaków w ujęciu historycznym – od upadku I Rzeczypospolitej do 1989 r. - przemieszczenia ludności na ziemiach polskich na przełomie XX i XXI w. - proces repatriacji Polaków w XX i XXI w. - repatriacja a wysiedlenie migracje wewnętrzne we współczesnej Polsce	- podaje główne przyczyny emigracji z ziem polskich: - od upadku I Rzeczypospolitej do 1989 r., - na przełomie XX i XXI w.; - wymienia główne zasady repatriacji Polaków w XX i XXI w.	- podaje główne cechy emigracji z ziem polskich: - od upadku I Rzeczypospolitej do 1989 r., - na przełomie XX i XXI w.; - porównuje repatriację i wysiedlenie; - analizuje wybrane przepisy <i>Ustawy o repatriacji</i>; - przedstawia geograficzny zasięg współczesnego procesu repatriacji ludności pochodzenia polskiego.	- uzasadnia konieczność podejmowanej współcześnie repatriacji ludności pochodzenia polskiego; - wymienia formy wsparcia dla repatriantów realizowane przez państwo polskie; - pozyskuje z różnych źródeł [źródła statystyczne i ikonograficzne, teksty narracyjne, teksty normatywne] informacje dotyczące migracji Polaków [w ujęciu zarówno historycznym, jak i współczesnym].	- analizuje zjawisko emigracji z Polski po 1989 r. [skala, zasięg społeczny i geograficzny, dynamika, przyczyny i skutki, szanse i zagrożenia]; - dokonuje analizy zjawiska migracji wewnętrznych w Polsce po 1989 r. [skala, zasięg społeczny i geograficzny, dynamika, przyczyny i skutki, szanse i zagrożenia].	odszukuje, analizuje i prezentuje informacje na temat wybranego aspektu migracji Polaków w XX i XXI w.
10. Polacy za granicą	- znaczenie pojęć: „diaspora”, „Polonia” - główne skupiska Polaków na świecie w XXI w. – liczebność, zlokalizowanie, przyczyny migracji do danych państw docelowych - wkład emigracji w polskie życie narodowe	- wymienia największe skupiska Polaków na świecie w XXI w.; - wymienia formy aktywności diaspory polskiej, w tym te mające na celu zachowanie polskiej tożsamości narodowej.	- wyjaśnia znaczenie pojęć „diaspora” i „Polonia”; - podaje przykłady praw przysługujących ludności pochodzenia polskiego i wynikających z <i>Ustawy o Karcie Polaka</i>.	- określa liczebność i rozmieszczenie współczesnej diaspory polskiej; - charakteryzuje różne formy aktywności emigracji polskiej, szczególnie te mające na celu zachowanie polskiej tożsamości narodowej; - wymienia wybitnych reprezentantów polskiej emigracji, których działalność znacząco	- porównuje przepisy <i>Ustawy o Karcie Polaka</i> oraz <i>Ustawy o repatriacji</i>; - ocenia politykę państwa polskiego wobec emigracji polskiej; - przedstawia sylwetki i osiągnięcia wybitnych reprezentantów polskiej emigracji, których działalność znacząco wzbogaciła polskie życie narodowe w XX i XXI w..	przygotowuje i realizuje, np. na terenie szkoły, kampanię informacyjną mającą na celu rozpowszechnienie wiedzy na temat osiągnięć Polaków żyjących poza granicami Rzeczypospolitej [naukowców, polityków, artystów], np. opracowuje publikację do zamieszczenia na stronie internetowej

	▪ w XX i XXI w. Karta Polaka i przykłady jej praktycznego zastosowania			wzbogaciła polskie życie narodowe w XX i XXI w.; ▪ pozyskuje z różnych źródeł [źródła statystyczne i ikonograficzne, teksty narracyjne, teksty normatywne] informacje dotyczące sytuacji Polaków za granicą państwa polskiego.		szkoły.
11. Procesy demograficzne na świecie	▪ znaczenie pojęć: „przyrost naturalny”, „stagnacja demograficzna”, „eksplozja demograficzna”, „wyż demograficzny”, „regres demograficzny” ▪ czynniki wpływające na rozwój demograficzny społeczeństw ▪ globalne tendencje demograficzne ▪ sytuacja demograficzna w Europie ▪ regres demograficzny i wyż demograficzny:	▪ wymienia czynniki wpływające na rozwój demograficzny współczesnych społeczeństw; ▪ wskazuje przykładowe skutki wyżu i regresu demograficznego; ▪ określa, na których kontynentach w ostatnich 30 latach odnotowano stagnację demograficzną, a na których – wzrost demograficzny.	▪ prawidłowo stosuje pojęcia „przyrost naturalny”, „stagnacja demograficzna”, „eksplozja demograficzna”, „wyż demograficzny”, „regres demograficzny”; ▪ wymienia przyczyny i skutki wyżu demograficznego oraz regresu demograficznego.	▪ wyjaśnia znaczenie pojęć „eksplozja demograficzna” i „regres demograficzny”; ▪ przedstawia przyczyny i skutki eksplozji demograficznej oraz regresu demograficznego we współczesnych społeczeństwach; ▪ charakteryzuje [w ujęciu globalnym] współczesne tendencje demograficzne; ▪ pozyskuje z różnych źródeł [źródła statystyczne i ikonograficzne, teksty narracyjne, teksty normatywne] informacje dotyczące procesów demograficznych przebiegających we współczesnym świecie.	▪ porównuje i ocenia sytuację demograficzną w wybranych państwach świata; ▪ analizuje na wybranych przykładach polityki pronatalistyczną i antynatalistyczną prowadzone przez współczesne państwa.	▪ odszukuje, analizuje i prezentuje informacje dotyczące wybranego aspektu procesów demograficznych we współczesnym świecie.

	przyczyny, przejawy, skutki					
12. Tendencje demograficzne w Polsce	▪ znaczenie pojęć: „niż demograficzny”, „wyż demograficzny”, „depopulacja”, „współczynnik dzietności”, „suburbanizacja” ▪ znaczenie wzrostu demograficznego dla perspektyw rozwojowych państwa ▪ sytuacja demograficzna we współczesnej Polsce ▪ polityka państwa polskiego mająca na celu przeciwdziałanie niekorzystnym trendom demograficznym	▪ prawidłowo stosuje pojęcia „niż demograficzny” i „wyż demograficzny”; ▪ wymienia podstawowe procesy demograficzne przebiegające we współczesnej Polsce; ▪ wyjaśnia, na czym polega zjawisko starzenia się społeczeństwa, oraz przedstawia jego konsekwencje.	▪ wyjaśnia, jak wzrost demograficzny wpływa na perspektywę rozwojową państwa polskiego; ▪ podaje przykłady działań podejmowanych przez państwo polskie w celu ograniczenia niekorzystnych trendów demograficznych.	▪ wyjaśnia znaczenie pojęć: „niż demograficzny”, „wyż demograficzny”, „depopulacja”, „współczynnik dzietności”, „suburbanizacja”; ▪ przedstawia przyczyny starzenia się społeczeństwa; ▪ pozyskuje z różnych źródeł [źródła statystyczne i ikonograficzne, teksty narracyjne, teksty normatywne] informacje dotyczące procesów demograficznych przebiegających we współczesnej Polsce.	▪ analizuje zjawiska wyżu demograficznego i niżu demograficznego w Polsce w drugiej połowie XX w. oraz w XXI w. [przyczyny, skutki]; ▪ porównuje sytuację demograficzną w Polsce i wybranych państwach świata; ▪ ocenia politykę państwa polskiego wobec niekorzystnych trendów demograficznych.	▪ odszukuje, analizuje i prezentuje informacje na temat: - wybranych aspektów procesów demograficznych we współczesnej Polsce; - działań podejmowanych przez państwo w celu ograniczenia niekorzystnych trendów demograficznych.

Opracowanie: Barbara Furman

Zagadnienia	Wymagania na poszczególne oceny				
	Ocena dopuszczająca Uczeń:	Ocena dostateczna Uczeń potrafi to, co na ocenę dopuszczającą, oraz:	Ocena dobra Uczeń potrafi to, co na ocenę dostateczną, oraz:	Ocena bardzo dobra Uczeń potrafi to, co na ocenę dobrą, oraz:	Ocena celująca Uczeń potrafi to, co na ocenę bardzo dobrą, oraz:
	2	3	4	5	6
I. Aktywność obywatelska					
Temat lekcji: Społeczeństwo obywatelskie					
- istota i idee społeczeństwa obywatelskiego - polskie tradycje społeczeństwa obywatelskiego - ruch organicznikowski - społeczeństwo obywatelskie w Polsce w XX i XXI wieku	- wymienia główne cechy społeczeństwa obywatelskiego; - podaje przykłady codziennych zachowań świadczących o funkcjonowaniu społeczeństwa obywatelskiego we współczesnej Polsce; - rozpoznaje postawy i działania właściwe dla społeczeństwa obywatelskiego w różnych epokach historycznych.	- wymienia główne formy aktywności obywatelskiej; - wymienia warunki konieczne do ukształtowania się społeczeństwa obywatelskiego; - podaje przykłady postaw i działań charakterystycznych dla społeczeństwa obywatelskiego w różnych okresach historii Polski [I Rzeczypospolita i XIX wiek]; - wymienia główne etapy procesu kształtowania się społeczeństwa obywatelskiego w Polsce w XX w. oraz związane z tym procesem problemy; - odczytuje z różnorodnych materiałów źródłowych [tabele, wykresy i schematy prezentujące wyniki badań opinii publicznej, dane	- charakteryzuje główne funkcje społeczeństwa obywatelskiego; - przedstawia XIX-wieczne tradycje polskiego społeczeństwa obywatelskiego, ze szczególnym uwzględnieniem ruchu organicznikowskiego; - wyjaśnia, jakie znaczenie mają zaufanie społeczne i kapitał społeczny dla właściwego funkcjonowania demokracji; - dokonyuje krytycznej analizy informacji zawartych w różnorodnych materiałach źródłowych dotyczących społeczeństwa obywatelskiego w różnych okresach historycznych oraz	- porównuje ze sobą różne koncepcje/idee dotyczące społeczeństwa obywatelskiego; - porównuje postawy i działania podejmowane w ramach społeczeństwa obywatelskiego w Polsce w różnych epokach historycznych oraz dokonuje krytycznej analizy tych aktywności; - charakteryzuje formy funkcjonowania społeczeństwa obywatelskiego w Polsce w czasach komunistycznych; - formułuje argumenty i kontrargumenty w dyskusji dotyczącej społeczeństwa obywatelskiego we współczesnej Polsce.	- organizuje na forum społeczności szkolnej debatę dotyczącą wybranych aspektów funkcjonowania społeczeństwa obywatelskiego w Polsce oraz aktywnie uczestniczy w zainicjowanej dyskusji; - gromadzi, analizuje i prezentuje informacje na temat idei i funkcjonowania społeczeństwa obywatelskiego na różnych etapach historycznych, Polsce współczesnej lub w wybranych państwach świata.

		statystyczne, źródła ikonograficzne, normatywne i narracyjne, teksty publicystyczne] informacje dotyczące społeczeństwa obywatelskiego.	współcześnie [tabele, wykresy i schematy prezentujące wyniki badań opinii publicznej, dane statystyczne, źródła ikonograficzne, normatywne i narracyjne, teksty publicystyczne].		
Temat lekcji: Organizacje pozarządowe					
▪ trzeci sektor działalności społeczno-gospodarczej ▪ stowarzyszenia ▪ fundacje ▪ organizacje pożytku publicznego ▪ think tank	▪ podaje przykłady stowarzyszeń i fundacji o zasięgu ogólnopolskim; ▪ wymienia podstawowe cechy organizacji pozarządowych; ▪ wskazuje główne kierunki aktywności organizacji pozarządowych w Rzeczypospolitej Polskiej; ▪ wymienia główne formy aktywności organizacji pozarządowych we współczesnej Polsce; ▪ podaje przykłady działań oddolnych na rzecz społeczności lokalnej.	▪ porównuje status prawny stowarzyszeń, fundacji i organizacji pożytku publicznego w Polsce; ▪ odszukuje i prezentuje informacje na temat funkcjonowania wybranej organizacji z trzeciego sektora; ▪ charakteryzuje główne kierunki aktywności organizacji pozarządowych w Polsce; ▪ odczytuje z różnorodnych materiałów źródłowych [tabele, wykresy i schematy prezentujące wyniki badań opinii publicznej, dane statystyczne, źródła ikonograficzne, normatywne i narracyjne, teksty publicystyczne] informacje dotyczące	▪ charakteryzuje trzy sektory działalności społeczno-gospodarczej w państwie; ▪ omawia procedurę rejestracji stowarzyszeń w Polsce; ▪ porównuje procedury zakładania oraz zasady funkcjonowania fundacji i stowarzyszeń w Polsce; ▪ interpretuje przepisy prawne dotyczące funkcjonowania stowarzyszeń, fundacji i organizacji pożytku publicznego w Rzeczypospolitej Polskiej; ▪ opracowuje projekt działań społecznych na rzecz wspólnoty lokalnej; ▪ dokonuje krytycznej analizy informacji	▪ określa, jakie znaczenie ma funkcjonowanie organizacji z trzeciego sektora życia publicznego dla rozwoju społeczeństwa obywatelskiego; ▪ formułuje argumenty i kontrargumenty w dyskusji poświęconej np. roli organizacji pozarządowych we współczesnym świecie.	▪ przygotowuje i przeprowadza wraz z rówieśnikami kampanię społeczną mającą na celu wypromowanie wybranej organizacji pozarządowej; ▪ organizuje na forum społeczności szkolnej debatę poświęconą np. roli organizacji pozarządowych we współczesnym świecie oraz aktywnie uczestniczy w zainicjowanej dyskusji, formułując właściwe argumenty i kontrargumenty; ▪ aktywnie działa w jednej z organizacji pozarządowych.

		funkcjonowania organizacji z trzeciego sektora życia publicznego; - wymienia zakres niezbędnych uregulowań, które muszą zostać uwzględnione w statucie stowarzyszenia; - przygotowuje według wzoru projekt statutu stowarzyszenia lub fundacji; - wyjaśnia, czym są think tanki i jaką rolę odgrywają.	zawartych w różnorodnych materiałach źródłowych dotyczących organizacji z trzeciego sektora życia publicznego [tabele, wykresy i schematy przedstawiające wyniki badań opinii publicznej, dane statystyczne, źródła ikonograficzne, normatywne i narracyjne, teksty publicystyczne]; przedstawia działalność wybranego think tanku.		
Temat lekcji: Spółdzielczość					
- spółdzielnia - spółdzielczość w Polsce - rodzaje spółdzielni w Polsce	- wyjaśnia, na czym polega spółdzielczość; - podaje przykłady spółdzielni funkcjonujących współcześnie w Polsce.	- wymienia rodzaje spółdzielni funkcjonujących współcześnie w Polsce; - odczytuje z dostępnych materiałów źródłowych [tabele, wykresy i schematy prezentujące wyniki badań opinii publicznej, dane statystyczne, źródła ikonograficzne, normatywne i narracyjne, teksty publicystyczne] informacje dotyczące spółdzielni.	- omawia cele, formy organizacji i działania wybranego typu spółdzielni we współczesnej Polsce; - dokonuje krytycznej analizy informacji zawartych w różnych materiałach źródłowych dotyczących historii i współczesności ruchu spółdzielczego [tabele, wykresy i schematy przedstawiające wyniki badań opinii publicznej, dane statystyczne, źródła ikonograficzne,	- przedstawia tradycje ruchu spółdzielczego w Polsce i w wybranych państwach [np. w Wielkiej Brytanii]; - wyjaśnia, czym się różni spółdzielnia od spółki; - przedstawia wady i zalety ruchu spółdzielczego we współczesnym świecie.	- organizuje na forum społeczności szkolnej debatę, np. na temat roli ruchu spółdzielczego w Polsce - gromadzi, analizuje i prezentuje informacje na temat wybranych spółdzielni.

			normatywne i narracyjne, teksty publicystyczne].		
Temat lekcji: Organizacje społeczno-zawodowe					
▪ związki zawodowe ▪ centrale związkowe ▪ dialog społeczny ▪ organizacje pracodawców ▪ samorządy zawodowe ▪ grupy interesów	▪ przedstawia cele związków zawodowych i przykłady działań podejmowanych przez te organizacje; ▪ wymienia główne centrale związków zawodowych w Polsce.	▪ przedstawia cele działalności związków zawodowych, organizacji pracodawców i samorządów zawodowych; ▪ podaje przykłady działań typowych dla związków zawodowych, organizacji pracodawców i samorządów zawodowych; ▪ wyjaśnia, czym jest grupa interesu; ▪ odczytuje z dostępnych materiałów źródłowych [tabele, wykresy i schematy prezentujące wyniki badań opinii publicznej, dane statystyczne, źródła ikonograficzne, normatywne i narracyjne, teksty publicystyczne] informacje dotyczące związków zawodowych, organizacji pracodawców oraz samorządów zawodowych.	▪ charakteryzuje związki zawodowe i centrale związkowe funkcjonujące współcześnie w Rzeczypospolitej Polskiej; ▪ przedstawia organizacje pracodawców funkcjonujące współcześnie w Rzeczypospolitej Polskiej; ▪ porównuje ze sobą cele i formy działania związków zawodowych i organizacji pracodawców; ▪ wyjaśnia, czym jest lobbing; ▪ wyjaśnia, jakie znaczenie we współczesnym społeczeństwie demokratycznym ma dialog społeczny; ▪ interpretuje przepisy prawne dotyczące funkcjonowania związków zawodowych, organizacji pracodawców i samorządów zawodowych w Rzeczypospolitej	▪ formułuje argumenty i kontrargumenty w dyskusji poświęconej np. roli związków zawodowych we współczesnych państwach demokratycznych.	▪ organizuje na forum społeczności szkolnej debatę poświęconą np. roli związków zawodowych we współczesnych państwach demokratycznych oraz aktywnie uczestniczy w zainicjowanej dyskusji, formułując właściwe argumenty i kontrargumenty; ▪ gromadzi, analizuje i prezentuje informacje na temat wybranych związku zawodowego, organizacji pracodawców, samorządu zawodowego lub spółdzielni.

			Polskiej; ▪ dokonuje krytycznej analizy informacji zawartych w różnorodnych materiałach źródłowych dotyczących związków zawodowych [tabele, wykresy i schematy prezentujące wyniki badań opinii publicznej, dane statystyczne, źródła ikonograficzne, normatywne i narracyjne, teksty publicystyczne].		
--	--	--	---	--	--

II. POLITYKA

Temat lekcji: Istota polityki

▪ definicje polityki ▪ koncepcje polityki ▪	▪ podaje przykłady działań charakterystycznych dla polityki; ▪ przedstawia przykładowe definicje polityki; ▪ podaje przykłady konfliktów politycznych i wymienia ich przyczyny.	▪ przedstawia wybrane definicje i koncepcje polityki; ▪ wskazuje przyczyny konfliktów politycznych; ▪ wyjaśnia, na jakich zasadach i w jakich okolicznościach wypracowano wybrane kompromisy polityczne we współczesnym świecie; ▪ odczytuje z różnorodnych materiałów źródłowych [tabele, wykresy i schematy prezentujące wyniki badań opinii publicznej, dane	▪ porównuje różne definicje i koncepcje polityki; ▪ wyjaśnia, co oznacza wyrażenie „polityka bez ideologii”; ▪ analizuje przyczyny, przebieg i konsekwencje przykładowych konfliktów politycznych; ▪ wymienia podstawowe strategie postępowania stosowane przez uczestników konfliktów politycznych; ▪ dokonuje krytycznej analizy informacji	▪ analizuje i porównuje historyczne definicje pojęcia „polityka”; ▪ omawia, analizuje i porównuje różne strategie postępowania stosowane przez uczestników konfliktu politycznego [m.in. wskazuje ich mocne i słabe strony]; ▪ wyjaśnia, na czym polega różnica pomiędzy polityką a politykierstwem.	▪ gromadzi, analizuje i prezentuje na forum informacje na temat wybranych konfliktów politycznych we współczesnym świecie.
---	---	--	---	--	--

		statystyczne, źródła ikonograficzne, normatywne i narracyjne, teksty publicystyczne] informacje dotyczące polityki.	zawartych w różnorodnych materiałach źródłowych dotyczących polityki [tabele, wykresy i schematy prezentujące wyniki badań opinii publicznej, dane statystyczne, źródła ikonograficzne, normatywne i narracyjne, teksty publicystyczne].		
Temat lekcji: Myśl polityczna					
▪ liberalizm ▪ konserwatyzm ▪ socjalizm ▪ chrześcijańska demokracja ▪ nacjonalizm	▪ wymienia podstawowe założenia liberalizmu, konserwatyzmu, socjalizmu, chrześcijańskiej demokracji i nacjonalizmu.	▪ przedstawia podstawowe założenia liberalizmu, konserwatyzmu, socjalizmu, chrześcijańskiej demokracji i nacjonalizmu; ▪ odczytuje z różnorodnych materiałów źródłowych [tabele, wykresy i schematy przedstawiające wyniki badań opinii publicznej, dane statystyczne, źródła ikonograficzne, normatywne i narracyjne, teksty publicystyczne] informacje dotyczące współczesnych ideologii politycznych.	▪ porównuje założenia liberalizmu, konserwatyzmu, socjalizmu, chrześcijańskiej demokracji i nacjonalizmu; ▪ wskazuje różnice w definiowaniu równości, wolności i sprawiedliwości w ramach poszczególnych nurtów myśli politycznej; ▪ wyjaśnia, na czym polega podział poglądów politycznych na lewicowe i prawicowe; ▪ dokonuje krytycznej analizy poszczególnych nurtów myśli politycznej z uwzględnieniem poglądów dotyczących praw człowieka i zasad	▪ przedstawia genezę myśli liberalnej, konserwatywnej, socjalistycznej, nacjonalistycznej i chadeckiej, a także wymienia głównych ideologów i współczesnych przedstawicieli tych nurtów; ▪ wyjaśnia, na czym polega różnica w znaczeniu pojęć „ideologia”, „doktryna polityczna” oraz „program polityczny”;	▪ odszukuje, analizuje i prezentuje informacje na temat wybranych nurtów myśli politycznej we współczesnym świecie; ▪ organizuje na forum społeczności szkolnej debatę poświęconą założeniom wybranych nurtów myśli politycznej oraz aktywnie uczestniczy w zainicjowanej dyskusji, formułując poprawne argumenty i kontrargumenty.

			- demokracji; ▪ dostrzega różnicę pomiędzy pojęciami ideologia i program polityczny; ▪ dokonuje krytycznej analizy informacji zawartych w różnorodnych materiałach źródłowych [tabele, wykresy i schematy przedstawiające wyniki badań opinii publicznej, dane statystyczne, źródła ikonograficzne, normatywne i narracyjne, teksty publicystyczne] i dotyczących współczesnych poglądów politycznych.		
Temat lekcji: Totalitaryzm					
▪ cechy państwa totalitarnego ▪ źródła totalitaryzmu ▪ komunizm ▪ faszyzm ▪ nazizm ▪ ustrój ZSRS i III Rzeszy ▪ autorytaryzm	▪ wymienia podstawowe cechy państwa totalitarnego; ▪ wymienia podstawowe założenia faszyzmu i komunizmu.	▪ wymienia główne cechy ustroju ZSRS i III Rzeszy; ▪ wskazuje różnice pomiędzy autorytaryzmem a totalitaryzmem; ▪ prawidłowo posługuje się pojęciami: „dyktatura”, „kult jednostki”, „monopartyjność”, „ucieczka od wolności” oraz „świeckie religie”; ▪ odczytuje z różnorodnych	▪ wymienia historyczne źródła totalitaryzmu; ▪ porównuje założenia faszyzmu i komunizmu; ▪ porównuje założenia faszyzmu i nazizmu; ▪ wyjaśnia, jakie są konsekwencje postawy określonej jako „ucieczka od wolności”; ▪ wyjaśnia znaczenie pojęć: „umasowienie” i	▪ analizuje genezę oraz przyczyny rozwoju ideologii faszystowskiej i komunistycznej; ▪ analizuje genezę oraz konsekwencje funkcjonowania państw autorytarnych i totalitarnych.	▪ odszukuje, analizuje i prezentuje informacje na temat historycznych i współczesnych przykładów państw i społeczeństw autorytarnych i totalitarnych; ▪ odszukuje, analizuje i prezentuje informacje na temat wybranych współczesnych ruchów

		materiałów źródłowych [tabele, wykresy i schematy przedstawiające wyniki badań opinii publicznej, dane statystyczne, źródła ikonograficzne, normatywne i narracyjne, teksty publicystyczne] informacje dotyczące autorytaryzmu, totalitaryzmu, faszyzmu, nazizmu i komunizmu.	„ideologizacja życia politycznego”; dokonyuje krytycznej analizy informacji zawartych w różnorodnych materiałach źródłowych dotyczących autorytaryzmu, totalitaryzmu, faszyzmu, nazizmu i komunizmu [tabele, wykresy i schematy przedstawiające wyniki badań opinii publicznej, dane statystyczne, źródła ikonograficzne, normatywne i narracyjne, teksty publicystyczne].		politycznych odwołujących się do założeń komunizmu i faszyzmu.
Temat lekcji: Demokracja					
- formy i zasady demokracji - geneza demokracji - demokracja formalna i realna - polskie tradycje demokratyczne - parlamentaryzm - republikanizm	- wymienia podstawowe zasady demokracji [suwerenność ludu, trójpodział i równowaga władz, konstytucjonalizm, praworządność, pluralizm]; - wskazuje przykładowe formy demokracji bezpośredniej i pośredniej; - wyjaśnia, na czym polega powszechne prawo wyborcze	- przedstawia podstawowe zasady demokracji [suwerenności ludu, trójpodziału i równowagi władz, konstytucjonalizmu, praworządności, pluralizmu]; - wyjaśnia etymologię słowa „demokracja”; - wyjaśnia, na czym polega różnica między demokracją bezpośrednią a demokracją pośrednią; - rozpoznaje podstawowe	- wyjaśnia, na czym polega różnica między demokracją formalną a demokracją realną, - przedstawia antyczne korzenie demokracji i republikanizmu; - wyjaśnia wpływ etyki chrześcijańskiej na proces kształtowania się ustroju demokratycznego; - omawia wpływ myśli oświeceniowej na proces kształtowania się	- charakteryzuje średniowieczne reprezentacje stanowe, w tym przedstawia genezę współczesnego parlamentaryzmu; - dokonyuje krytycznej analizy ustroju demokratycznego, w tym wskazuje pozytywne i negatywne aspekty jego funkcjonowania; - przedstawia polskie tradycje demokratyczne i	- organizuje debatę na forum społeczności szkolnej poświęconą np.: - wadom i zaletom demokracji; - wyzwaniom stojącym przed demokracją we współczesnym świecie, a także aktywnie uczestniczy w zainicjowanej dyskusji, budując poprawne argumenty

		formy demokracji bezpośredniej [referendum, plebiscyt, inicjatywa ludowa, weto ludowe]; ▪ wymienia główne fazy procesu kształtowania się demokracji; ▪ przedstawia podstawowe zasady ustrojowe zawarte w artykułach henrykowskich oraz <i>Konstytucji 3 maja</i>; ▪ przyporządkowuje do podstawowych zasad demokracji konkretne przepisy konstytucji marcowej i współczesnej <i>Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej</i>; ▪ odczytuje z materiałów źródłowych [tabele, wykresy i schematy przedstawiające wyniki badań opinii publicznej, dane statystyczne, źródła ikonograficzne, normatywne i narracyjne, teksty publicystyczne] informacje dotyczące zasad i form demokracji w różnych okresach historycznych oraz	fundamentów współczesnej demokracji; ▪ udowadnia, że rozwiązania polityczno-ustrojowe z okresu tzw. Polski Ludowej [monizm, kierownicza rola gremiów decyzyjnych PZPR, system fikcji ustrojowych] miały charakter niedemokratyczny; ▪ porównuje ze sobą zasady i przepisy prawne zawarte w konstytucjach polskich z lat 1921, 1935 i 1952; ▪ dokonuje krytycznej analizy informacji zawartych w materiałach źródłowych dotyczących zasad i form demokracji w różnych okresach historycznych oraz współcześnie [tabele, wykresy i schematy przedstawiające wyniki badań opinii publicznej, dane statystyczne, źródła ikonograficzne, normatywne i narracyjne, teksty publicystyczne].	poddaje je krytycznej analizie.	i kontrargumenty.
--	--	---	---	--	--------------------------

		współcześnie.			
Temat lekcji: Współczesna demokracja – problemy i zagrożenia					
▪ korupcja ▪ nepotyzm ▪ populizm ▪ demagogia ▪ klientelizm ▪ kumoterstwo	▪ wyjaśnia, na czym polega populizm we współczesnej polityce; ▪ rozpoznaje przejawy patologii życia publicznego: korupcji, nepotyzmu, demagogii, klientelizmu i kumoterstwa.	▪ wymienia cechy populizmu; ▪ przedstawia konsekwencje zjawiska populizmu we współczesnej polityce; ▪ odczytuje z różnorodnych materiałów źródłowych [tabele, wykresy, schematy prezentujące wyniki badań opinii publicznej, dane statystyczne, źródła ikonograficzne, normatywne i narracyjne, teksty publicystyczne] informacje dotyczące korupcji, nepotyzmu, populizmu, demagogii, klientelizmu i kumoterstwa.	▪ porównuje populizm i demagogię; ▪ przedstawia czynniki sprzyjające rozwojowi korupcji oraz skutki tego zjawiska; ▪ charakteryzuje metody przeciwdziałania korupcji i wymienia instytucje powołane do zwalczania tego zjawiska; ▪ dokonuje krytycznej analizy informacji zawartych w różnorodnych materiałach źródłowych dotyczące korupcji, nepotyzmu, populizmu, demagogii, klientelizmu i kumoterstwa [tabele, wykresy i schematy przedstawiające wyniki badań opinii publicznej, dane statystyczne, źródła ikonograficzne, normatywne i narracyjne, teksty publicystyczne].	▪ charakteryzuje i porównuje różne formy nepotyzmu, demagogii, klientelizmu, kumoterstwa [w tym formy historyczne tych zjawisk]; ▪ analizuje problemy w funkcjonowaniu demokracji w skali globalnej i najpoważniejsze zagrożenia dla tego ustroju; ▪ buduje argumenty w sporze dotyczącym znaczenia populizmu we współczesnym świecie.	▪ organizuje na forum społeczności szkolnej debatę poświęconą np. współczesnym formom populizmu i aktywnie uczestniczy w zainicjowanej dyskusji, formułując poprawne argumenty i kontrargumenty; ▪ gromadzi, analizuje i prezentuje informacje na temat wybranego współczesnego ruchu populistycznego.
Temat lekcji: Kultura polityczna					
▪ elementy kultury politycznej	▪ podaje przykłady zachowań świadczących o poziomie kultury	▪ wyjaśnia, czym jest kultura polityczna społeczeństwa; ▪ charakteryzuje	▪ charakteryzuje proces kształtowania się kultury politycznej jednostki	▪ charakteryzuje typy polityków według klasyfikacji Maxa Webera;	▪ organizuje na forum społeczności szkolnej debatę poświęconą np.

▪ typy kultury politycznej ▪ kultura polityczna w Polsce ▪ partycypacja polityczna ▪ opinia publiczna	politycznej w danym społeczeństwie; ▪ wymienia podstawowe typy kultury politycznej; ▪ przedstawia przykłady partycypacji politycznej.	poszczególne typy kultury politycznej w ujęciu klasycznym; ▪ prawidłowo posługuje się pojęciem <i>partycypacja polityczna, petycja, zgromadzenie, obywatelskie nieposłuszeństwo, opinia publiczna</i>; ▪ wymienia historyczne i współczesne fory obywatelskiego nieposłuszeństwa; ▪ odczytuje z różnorodnych materiałów źródłowych [tabele, wykresy i schematy przedstawiające wyniki badań opinii publicznej, dane statystyczne, źródła ikonograficzne, normatywne i narracyjne, teksty publicystyczne] informacje dotyczące postaw przyjmowanych przez członków społeczeństwa polskiego wobec instytucji publicznych i polityków.	i społeczeństwa; ▪ analizuje – z wykorzystaniem wyników badań opinii publicznej – kulturę polityczną wybranych społeczeństw, grup społecznych lub formacji politycznych; ▪ przedstawia poszczególne formy partycypacji politycznej; ▪ charakteryzuje formy obywatelskiego nieposłuszeństwa; ▪ wymienia formy badania opinii publicznej; ▪ dokonuje krytycznej analizy informacji zawartych w różnorodnych materiałach źródłowych dotyczących kultury politycznej oraz partycypacji politycznej [tabele, wykresy i schematy przedstawiające wyniki badań opinii publicznej, dane statystyczne, źródła ikonograficzne, normatywne i narracyjne, teksty publicystyczne].	▪ formułuje argumenty i kontrargumenty w dyskusji poświęconej kulturze politycznej współczesnego społeczeństwa polskiego; ▪ dokonuje krytycznej analizy działań służących podniesieniu poziomu partycypacji politycznej; ▪ przedstawia pozytywny i negatywny wpływ sondaży na kształtowanie się opinii publicznej i wybrane aspekty życia publicznego, a także dokonuje krytycznej oceny wiarygodności niektórych badań sondażowych; ▪ dokonuje krytycznej analizy informacji zawartych w różnorodnych materiałach źródłowych dotyczących kultury politycznej oraz partycypacji politycznej [tabele, wykresy i schematy przedstawiające wyniki badań opinii publicznej, dane statystyczne, źródła ikonograficzne, normatywne i narracyjne,	kulturze politycznej współczesnego społeczeństwa polskiego i aktywnie uczestniczy w zainicjowanej dyskusji, formułując poprawne argumenty i kontrargumenty; ▪ realizuje na forum społeczności szkolnej kampanię społeczną promującą wartości, działania lub postawy charakterystyczne dla obywatelskiej kultury politycznej.
--	---	---	--	---	---

				teksty publicystyczne].	
Temat lekcji: Wspólnota polityczna					
- wspólnota polityczna - kultura a wspólnota polityczna - teoria cywilizacji - współczynnik humanistyczny - dziedzictwo kulturowe - socjologia moralności - awans społeczny	- wymienia cechy wspólnoty politycznej; - przedstawia podstawowe elementy polskiej tożsamości narodowej.	- wyjaśnia znaczenie twierdzenia – <i>człowiek jest istotą społeczną</i>; - wyjaśnia, co oznacza stwierdzenie: „Człowiek jest istotą społeczną”; - odczytuje z różnorodnych materiałów źródłowych [dane statystyczne, tabele, wykresy i schematy przedstawiające wyniki badań opinii publicznej, dane statystyczne, źródła ikonograficzne, normatywne i narracyjne, teksty publicystyczne] informacje dotyczące wspólnot politycznych.	- wyjaśnia, na czym polega koncepcja wspólnoty politycznej wynikająca z przepisów obowiązującej <i>Konstytucji RP</i>; - charakteryzuje elementy tworzące i wzmacniające wspólnotę polityczną; - prawidłowo posługuje się pojęciami: „socjologia humanistyczna”, „socjologia moralności”, „więź społeczna”; - dokonuje krytycznej analizy informacji zawartych w różnorodnych materiałach źródłowych dotyczących zagadnienia wspólnoty politycznej [tabele, wykresy i schematy przedstawiające wyniki badań opinii publicznej, dane statystyczne, źródła ikonograficzne, normatywne i narracyjne, teksty publicystyczne].	- porównuje różne koncepcje wspólnoty politycznej [w tym koncepcje historyczne]; - analizuje wyniki badań naukowych dotyczących roli kultury w procesie kształtowania się wspólnoty politycznej; - przedstawia czynniki kształtujące polską tożsamość narodową; - omawia koncepcje wspólnoty politycznej sformułowane przez Ludwika Krzywickiego i Feliksa Konecznego; - wyjaśnia, jakie było znaczenie koncepcji Floriana Znanieckiego i Stanisława Ossowskiego, Marii Ossowskiej, Józefa Chałasińskiego w rozwoju badań socjologicznych.	organizuje na forum społeczności szkolnej debatę poświęconą różnym koncepcjom wspólnoty politycznej lub tożsamości politycznej współczesnych Polaków oraz aktywnie uczestniczy w zainicjowanej dyskusji, formułując poprawne argumenty i kontrargumenty.
III. KOMUNIKOWANIE I MEDIA					
Temat lekcji: Komunikacja społeczna					
kody komunikacyjne	wskazuje w swoim otoczeniu elementy	wymienia podstawowe aspekty komunikacji	charakteryzuje poszczególne funkcje	przedstawia klasyfikacji procesów komunikowania	realizuje na forum społeczności szkolnej

▪ kodowanie i dekodowanie ▪ kody pozajęzykowe ▪ komunikacja werbalna ▪ komunikacja niewerbalna ▪ przeszkody komunikacyjne	▪ komunikacji społecznej; ▪ identyfikuje w konkretnych sytuacjach nadawcę i odbiorcę komunikatu; ▪ podaje przykłady komunikacji niewerbalnej; ▪ wymienia podstawowe czynniki utrudniające proces komunikacji społecznej i podaje konkretne przykłady ich działania; ▪ podaje przykłady stereotypów.	▪ społecznej; ▪ wyjaśnia, na czym polega różnica pomiędzy komunikowaniem a komunikowaniem się; ▪ wymienia funkcje komunikowania się; ▪ identyfikuje podstawowe rodzaje kodów komunikacyjnych; ▪ rozpoznaje formy komunikacji werbalnej i niewerbalnej; ▪ rozpoznaje poszczególne etapy procesu komunikacji; ▪ odczytuje z różnorodnych materiałów źródłowych [tabele, wykresy i schematy przedstawiające wyniki badań opinii publicznej, dane statystyczne, źródła ikonograficzne, normatywne i narracyjne, teksty publicystyczne] informacje dotyczące komunikacji społecznej.	▪ komunikowania się; ▪ prawidłowo interpretuje pozawerbalne sygnały w komunikacji; ▪ wskazuje wady i zalety poszczególnych kodów komunikacyjnych; ▪ omawia bariery poznawcze w obszarze komunikacji; ▪ przedstawia zasady skutecznej komunikacji; ▪ wskazuje wady i zalety stereotypowego myślenia; ▪ dokonuje krytycznej analizy informacji zawartych w różnorodnych materiałach źródłowych dotyczących komunikacji społecznej [tabele, wykresy i schematy przedstawiające wyniki badań opinii publicznej, dane statystyczne, źródła ikonograficzne, normatywne i narracyjne, teksty publicystyczne.	▪ się; ▪ dokonuje krytycznej analizy konkretnych sytuacji komunikacyjnych, wskazując błędy popełnione przez ich uczestników i sposoby na wyeliminowanie napotkanych przez nich trudności; ▪ wykazuje wady i zalety różnych form komunikowania się; ▪ charakteryzuje metody i techniki wspomagające proces prawidłowego komunikowania się, np. aktywne słuchanie.	kampanię społeczną promującą zasady skutecznej komunikacji społecznej.
Temat lekcji: Media masowe					
▪ funkcje mediów ▪ komunikowani	▪ podaje przykłady mediów masowych; ▪ wymienia główne funkcje	▪ wyjaśnia, jaką rolę odgrywają współczesne media w debacie	▪ przedstawia główne etapy rozwoju mediów masowych;	▪ charakteryzuje i ocenia funkcjonowanie wybranych mediów	▪ gromadzi, analizuje i prezentuje informacje na temat przypadków

e masowe a komunikowa nie medialne ▪ media społeczność we ▪ czwarta władza ▪ media w Polsce ▪ media a debata publiczna	mediów; ▪ podaje przykłady sytuacji i wydarzeń, które dowodzą, że media wywierają wpływ na sposób sprawowania władzy przez polityków.	publicznej; ▪ zbiera i przedstawia informacje na temat przebiegu debaty publicznej dotyczącej wybranego problemu; ▪ omawia główne funkcje mediów; ▪ charakteryzuje główne typy mediów działających w Polsce; ▪ charakteryzuje wybrany tygodnik społeczno-polityczny wychodzący w Polsce [z uwzględnieniem grupy odbiorców, formy przekazu, orientacji ideologicznej, typu własności]; ▪ wyjaśnia znaczenie terminów: „media masowe”, „media społecznościowe”, „czwarta władza” i właściwie używa tych pojęć w swoich wypowiedziach; ▪ wskazuje przykładowe sytuacje, w których media realizują funkcję kontrolną wobec organów władzy; ▪ odczytuje z różnorodnych materiałów źródłowych	▪ charakteryzuje, ocenia i porównuje rolę mediów różnego typu w debacie publicznej; ▪ wykazuje, że przekaz prezentowany przez media często zależy od ich orientacji politycznej; ▪ dokonuje krytycznej analizy informacji zawartych w różnorodnych materiałach źródłowych dotyczących mediów masowych [tabele, wykresy i schematy przedstawiające wyniki badań opinii publicznej, dane statystyczne, źródła ikonograficzne, normatywne i narracyjne, teksty publicystyczne].	▪ społecznościowych; formułuje argumenty i kontrargumenty w dyskusji na temat wpływu mediów społecznościowych na: - na życie młodych ludzi w Polsce, - funkcjonowanie społeczeństw demokratycznych, - przemiany społeczno-polityczne na świecie; - charakter debaty publicznej w Polsce.	ograniczania wolności mediów we współczesnych państwach demokratycznych i niedemokratycznych; ▪ organizuje na forum społeczności szkolnej debatę na temat wpływu mediów społecznościowych na: - życie młodych ludzi w Polsce, - funkcjonowanie społeczeństw demokratycznych, - przemiany społeczno-polityczne na świecie; - charakter debaty publicznej w Polsce, a także aktywnie uczestniczy w zainicjowanej dyskusji.
--	--	--	--	--	---

		[tabele, wykresy i schematy przedstawiające wyniki badań opinii publicznej, dane statystyczne, źródła ikonograficzne, normatywne i narracyjne, teksty publicystyczne] informacje dotyczące mediów masowych.			
Temat lekcji: Komunikacja perswazyjna					
▪ perswazja ▪ socjotechnika ▪ propaganda ▪ marketing polityczny ▪ bańka informacyjna ▪ manipulacja w mediach ▪ etyka dziennikarska ▪ kampanie społeczne	▪ odróżnia w przekazach medialnych fakty od opinii; ▪ podaje przykłady manipulacji stosowanych w przekazach medialnych; ▪ wymienia podstawowe zasady etyki dziennikarskiej; ▪ wskazuje przykłady zagrożeń wynikających z bezkrytycznego korzystania ze współczesnych mediów.	▪ wskazuje podstawowe mechanizmy manipulacji wykorzystywane w mediach; ▪ wymienia zasady krytycznej analizy przekazów medialnych; ▪ przedstawia rolę Rady Etyki Mediów w Polsce; ▪ właściwie posługuje się w swoich wypowiedziach pojęciami: „perswazja”, „socjotechnika”, „propaganda”, „manipulacja”, „bańka informacyjna”, „kampania społeczna”; ▪ przedstawia zagrożenia wynikające z bezkrytycznego korzystania ze współczesnych mediów;	▪ dokonuje krytycznej analizy wybranego przekazu medialnego; ▪ omawia wybrane mechanizmy manipulacji medialnej; ▪ wymienia cechy propagandy; ▪ wskazuje przyczyny powstawania baniek informacyjnych i zagrożenia wynikające z ich istnienia; ▪ analizuje przepisy prawne z <i>Karty etycznej mediów</i>, obowiązującej w Polsce; ▪ analizuje przebieg wybranej kampanii społecznej, w tym ocenia trafność i efektywność działań podjętych w jej ramach;	▪ porównuje różnorodne przekazy medialne dotyczące wybranego problemu z życia publicznego, [ze szczególnym uwzględnieniem zastosowanych metod perswazji lub manipulacji]; ▪ porównuje wybrane kampanie społeczne; ▪ ocenia – z uwzględnieniem zasad etyki dziennikarskiej – wybrany tygodnik społeczno-polityczny wydawany w Polsce.	▪ realizuje, np. na forum społeczności szkolnej, kampanię społeczną dotyczącą wybranego problemu życia społecznego.

		▪ podaje cechy kampanii społecznych; ▪ omawia poszczególne etapy realizacji kampanii społecznej; ▪ przedstawia cele wybranej kampanii społecznej; ▪ wyjaśnia, jaką rolę odgrywają media społecznościowe we współczesnym życiu politycznym; ▪ odczytuje z różnorodnych materiałów źródłowych [tabele, wykresy i schematy przedstawiające wyniki badań opinii publicznej, dane statystyczne, źródła ikonograficzne, normatywne i narracyjne, teksty publicystyczne] informacje dotyczące komunikacji perswazyjnej.	▪ opracowuje ramowy program kampanii społecznej dotyczącej wybranego problemu z życia społecznego; ▪ wyjaśnia, jakie są mechanizmy działania marketingu politycznego; ▪ dokonuje krytycznej analizy informacji zawartych w różnorodnych materiałach źródłowych dotyczących komunikacji perswazyjnej [tabele, wykresy i schematy przedstawiające wyniki badań opinii publicznej, dane statystyczne, źródła ikonograficzne, normatywne i narracyjne, teksty publicystyczne].		
Temat lekcji: Międzynarodowe <i>public relations</i>					
▪ <i>soft power</i> ▪ międzynarodowy wizerunek państwa ▪ państwowe instytucje kultury ▪ dyfamacja	▪ wymienia podstawowe narzędzia <i>public relations</i>; ▪ rozpoznaje działania służące budowaniu międzynarodowego wizerunku państwa; ▪ wskazuje w przestrzeni publicznej przykłady	▪ wymienia uczestników międzynarodowych <i>public relations</i>; ▪ podaje przykłady działań różnych państw na rzecz upowszechnienia za granicą korzystnego wizerunku rodzimej kultury narodowej	▪ opisuje działania różnych państw na rzecz upowszechnienia za granicą korzystnego wizerunku rodzimej kultury narodowej; ▪ omawia metody walki z dyfamacją, w tym	▪ ocenia i porównuje działania różnych państw na rzecz upowszechnienia za granicą korzystnego wizerunku rodzimej kultury narodowej; ▪ przedstawia cele i zakres działalności British Council,	▪ gromadzi, analizuje i prezentuje informacje na temat międzynarodowych <i>public relations</i>, np. dotyczące wybranych kampanii wizerunkowych

	działań dyfamacyjnych.	(np. British Council, Instytuty Konfucjusza, Instytut Goethego, Instytut Adama Mickiewicza); ▪ wskazuje elementy składające się na <i>soft power</i> danego państwa; ▪ prawidłowo posługuje się w swoich wypowiedziach pojęciami: <i>soft power</i>, <i>public relations</i>, „dyfamacja”; ▪ podaje przykłady przekazów propagandowych o charakterze dyfamacyjnym; ▪ przedstawia przykłady działań zwalczających dyfamację; ▪ wymienia instytucje, których zadaniem jest walka z dyfamacją skierowaną przeciwko państwu polskiemu; ▪ odczytuje z różnorodnych materiałów źródłowych [tabele, wykresy i schematy przedstawiające wyniki badań opinii publicznej, dane statystyczne, źródła ikonograficzne, normatywne i narracyjne, teksty publicystyczne]	działania Ligi Antydefamacyjnej i Reduty Dobrego Imienia; ▪ dokonuje krytycznej analizy informacji zawartych w różnorodnych materiałach źródłowych dotyczących międzynarodowych <i>public relations</i> [tabele, wykresy i schematy przedstawiające wyniki badań opinii publicznej, dane statystyczne, źródła ikonograficzne, normatywne i narracyjne, teksty publicystyczne.	Instytutów Konfucjusza, Instytutu Goethego, Instytutu Adama Mickiewicza.	zrealizowanych przez państwo polskie; ▪ organizuje debatę na forum społeczności szkolnej poświęconą międzynarodowym <i>public relations</i> i aktywnie uczestniczy w zainicjowanej dyskusji.
--	------------------------	---	--	--	---

		informacje dotyczące międzynarodowych <i>public relations</i> .			
Temat lekcji: Wolność słowa					
▪ gwarancje wolności słowa ▪ wolność mediów ▪ wolność słowa ▪ odpowiedzialność za słowo ▪ cenzura	▪ uzasadnia konieczność ochrony wolności słowa; ▪ wskazuje, że każdy człowiek powinien ponosić odpowiedzialność za słowo.	▪ wymienia elementy składowe prawa do wolności słowa; ▪ rozpoznaje współczesne przykłady cenzury; ▪ wyjaśnia, jaki jest związek między wolnością słowa a odpowiedzialnością za słowo; ▪ odczytuje z różnorodnych materiałów źródłowych [tabele, wykresy i schematy przedstawiające wyniki badań opinii publicznej, dane statystyczne, źródła ikonograficzne, normatywne i narracyjne, teksty publicystyczne] informacje dotyczące wolności słowa.	▪ przedstawia konstytucyjne gwarancje wolności słowa i wolności mediów; ▪ dokonuje krytycznej analizy informacji zawartych w różnorodnych materiałach źródłowych dotyczących wolności słowa [tabele, wykresy i schematy przedstawiające wyniki badań opinii publicznej, dane statystyczne, źródła ikonograficzne, normatywne i narracyjne, teksty publicystyczne].	▪ omawia formy odpowiedzialności mediów i dziennikarzy za słowo; ▪ opisuje, porównuje i ocenia poszczególne typy cenzury; ▪ charakteryzuje historyczne formy cenzury, w tym te funkcjonujące w okresie PRL; ▪ przedstawia problem ochrony wolności słowa w wybranych współczesnych państwach świata.	▪ organizuje na forum społeczności szkolnej debatę poświęconą związkom między wolnością słowa a odpowiedzialnością za słowo i aktywnie uczestniczy w zainicjowanej dyskusji, formułując poprawne argumenty i kontrargumenty; ▪ realizuje, np. na forum społeczności szkolnej, kampanię społeczną dotyczącą problemów związanych z ochroną wolności słowa.
IV PRAWO I PRAWA CZŁOWIEKA					
Temat lekcji: Prawo i jego rodzaje					
▪ prawo pozytywne ▪ prawo naturalne ▪ normy społeczne ▪ norma prawna	▪ prawidłowo posługuje się pojęciem „prawo”; ▪ wymienia podstawowe rodzaje norm społecznych; ▪ wskazuje przykłady norm prawnych;	▪ wyjaśnia znaczenie terminów: „prawo”, „norma prawna”, „przepis prawny” oraz prawidłowo używa tych pojęć w swoich wypowiedziach; ▪ wyjaśnia, czym normy	▪ porównuje z różnych perspektyw [wg różnych kryteriów] koncepcje prawa pozytywnego oraz prawa naturalnego; ▪ charakteryzuje poszczególne rodzaje	▪ wyjaśnia, na czym polega różnica między przedmiotowym a podmiotowym rozumieniem pojęcia „prawo”; ▪ tłumaczy, na czym polegają	▪ gromadzi, analizuje i prezentuje informacje dotyczące szczegółowych i złożonych zagadnień prawnych.

▪ przepis prawny ▪ rodzaje prawa ▪ gałęzie prawa	▪ wymienia podstawowe gałęzie prawa.	prawne różnią się od innych rodzajów norm społecznych; ▪ rozpoznaje i charakteryzuje poszczególne typy norm społecznych; ▪ wymienia główne rodzaje i gałęzie prawa; ▪ odczytuje z różnorodnych materiałów źródłowych [tabele, wykresy i schematy przedstawiające wyniki badań opinii publicznej, dane statystyczne, źródła ikonograficzne, normatywne i narracyjne, teksty publicystyczne] informacje dotyczące prawa i jego rodzajów.	norm prawnych; ▪ rozpoznaje i omawia poszczególne elementy budowy normy prawnej [hipoteza, dyspozycja, sankcja]; ▪ dokonuje krytycznej analizy informacji zawartych w różnorodnych materiałach źródłowych dotyczących prawa i jego rodzajów [tabele, wykresy i schematy przedstawiające wyniki badań opinii publicznej, dane statystyczne, źródła ikonograficzne, normatywne i narracyjne, teksty publicystyczne].	różnice w rozumieniu prawa między zwolennikami naturalizmu i pozytywizmu; ▪ porównuje poszczególne rodzaje norm prawnych.	
Temat lekcji: System prawa					
▪ zasady systemu prawa ▪ luka prawna ▪ reguły kolizyjne ▪ zasady prawa ▪ prawo pozytywne ▪ prawo precedensowe ▪ prawo zwyczajowe ▪ prawo religijne	▪ wymienia podstawowe zasady funkcjonowania systemu prawa; ▪ wymienia cechy systemu prawa funkcjonującego we współczesnej Polsce.	▪ właściwie używa w swoich wypowiedziach pojęć: „luka prawna”, „spójność prawa”, „hierarchiczność prawa”, „zupełność prawa”; ▪ tłumaczy, jakie są źródła norm obowiązujących w różnych systemach prawnych [prawo: zwyczajowe, precedensowe, religijne,	▪ wyjaśnia znaczenie terminów „luka prawna” i „spójność prawa”, „hierarchiczność prawa”, „zupełność prawa”; ▪ dokonuje krytycznej analizy informacji zawartych w różnorodnych materiałach źródłowych [tabele, wykresy i schematy	▪ porównuje systemy prawa pozytywnego i prawa precedensowego; ▪ charakteryzuje systemy prawne funkcjonujące w wybranych państwach świata [prawo pozytywne, precedensowe, zwyczajowe, religijne]; ▪ podaje przykłady reguł kolizyjnych stosowanych w systemie prawa.	▪ gromadzi, analizuje i prezentuje informacje dotyczące szczegółowych i złożonych zagadnień prawnych.

		pozytywne]; ▪ wyjaśnia znaczenie zasad hierarchiczności, spójności i zupełności oraz podaje przykłady ich stosowania [lub wskazuje sytuacje, w których zostały one naruszone]; ▪ odczytuje z różnorodnych materiałów źródłowych [tabele, wykresy i schematy przedstawiające wyniki badań opinii publicznej, dane statystyczne, źródła ikonograficzne, normatywne i narracyjne, teksty publicystyczne] informacje dotyczące systemów prawa.	przedstawiające wyniki badań opinii publicznej, dane statystyczne, źródła ikonograficzne, normatywne i narracyjne, teksty publicystyczne] dotyczących systemów prawa.		
Temat lekcji: Źródła prawa					
▪ akty normatywne i nienormatywne ▪ obowiązywanie prawa ▪ źródła prawa ▪ kodeks ▪ dzienniki urzędowe	▪ prawidłowo stosuje w swoich wypowiedziach pojęcia: „kodeks”, „akt administracyjny”, „orzeczenie sądowe”; ▪ wymienia podstawowe rodzaje źródeł prawa obowiązującego w Polsce; ▪ wskazuje cechy <i>Konstytucji RP</i> i wyjaśnia, na czym polega jej	▪ wyjaśnia znaczenie terminów: „akt normatywny”, „źródło prawa”, „kodeks”, „akt administracyjny”, „orzeczenie sądowe”, „prawo wtórne UE”, „prawo pierwotne UE” oraz prawidłowo używa tych pojęć w swoich wypowiedziach; ▪ charakteryzuje	▪ wyjaśnia różnicę między aktami normatywnymi a aktami nienormatywnymi; ▪ porównuje różne typy źródeł prawa obowiązującego w Polsce [z uwzględnieniem sposobu stanowienia, sposobu wprowadzenia do porządku prawnego, zasięgu obowiązywania,	▪ przedstawia zasady ogólne prawa międzynarodowego; ▪ prezentuje istotę sporu dotyczącego hierarchicznej zależności między <i>Konstytucją RP</i> a prawem Unii Europejskiej; ▪ porównuje różne rodzaje aktów prawa wtórnego Unii Europejskiej.	▪ gromadzi, analizuje i prezentuje informacje dotyczące szczegółowych i złożonych zagadnień prawnych.

	szczególna moc; ▪ podaje przykłady kodeksów funkcjonujących w polskim porządku prawnym.	poszczególne źródła prawa powszechnie obowiązującego w Polsce; ▪ rozpoznaje i charakteryzuje akty prawne niebędące źródłami prawa; ▪ wymienia poszczególne rodzaje prawa Unii Europejskiej; ▪ rozpoznaje akty prawa pierwotnego Unii Europejskiej; ▪ wyjaśnia, na czym polega zasada pierwszeństwa stosowania prawa unijnego przed prawem krajowym; ▪ przedstawia rolę Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej [TSUE] w unijnym porządku prawnym; ▪ charakteryzuje kodeksy funkcjonujące w polskim porządku prawnym [nazwa, rodzaj i zakres regulacji]; ▪ podaje przykłady aktów prawa miejscowego; ▪ wymienia dzienniki urzędowe prowadzone w Polsce; ▪ odczytuje z różnorodnych materiałów źródłowych [tabele, wykresy	adresatów norm, miejsca w hierarchii źródeł prawa]; ▪ charakteryzuje rodzaje umów międzynarodowych i pozycję tych porozumień w polskim porządku prawnym [buduje wnioski na podstawie analizy przepisów prawnych z <i>Konstytucji RP</i>]; ▪ porównuje różne rodzaje aktów prawa miejscowego; ▪ wyjaśnia znaczenie zasady <i>vacatio legis</i>; ▪ dokonuje krytycznej analizy informacji zawartych w różnorodnych materiałach źródłowych [tabele, wykresy i schematy przedstawiające wyniki badań opinii publicznej, dane statystyczne, źródła ikonograficzne, normatywne i narracyjne, teksty publicystyczne] dotyczących źródeł prawa.		
--	--	---	---	--	--

		i schematy przedstawiające wyniki badań opinii publicznej, dane statystyczne, źródła ikonograficzne, normatywne i narracyjne, teksty publicystyczne] informacje dotyczące źródeł prawa.			
Temat lekcji: Prawo cywilne i rodzinne					
- osoba fizyczna i osoba prawna - zdolność prawna - zobowiązanie - własność - spadek - testament - małżeństwo - wspólnota majątkowa - rozwód - separacja	- rozpoznaje przykłady spraw regulowanych przez prawo cywilne i prawo rodzinne; - właściwie stosuje w swoich wypowiedziach pojęcia: „osoba fizyczna”, „osoba prawna”, „zdolność prawna”, „zdolność do czynności prawnych”, „zobowiązanie”, „rozwód”, „separacja”, „wspólnota majątkowa”; - podaje przykłady działań, które są możliwe dzięki posiadaniu zdolności do czynności prawnych;;; - wymienia warunki prawne, których spełnienie jest niezbędne do zawarcia małżeństwa w Polsce;	- wyjaśnia znaczenie terminów: „osoba fizyczna”, „osoba prawna”, „zdolność prawna”, „zdolność do czynności prawnych”, „zobowiązanie”, „rozwód”, „separacja”, „wspólnota majątkowa”; - odszukuje i interpretuje proste przepisy prawne z zakresu prawa cywilnego i rodzinnego; - wymienia konsekwencje wynikające z posiadania pełnej i ograniczonej zdolności do czynności prawnych; - wymienia zasady poprawnego sporządzania pełnomocnictwa;; - odczytuje z różnorodnych materiałów źródłowych	- wyjaśnia znaczenie terminu „ubezważnienie” i właściwie używa tego pojęcia w swoich wypowiedziach; - buduje wnioski na podstawie analizy przepisów prawnych z <i>Kodeksu cywilnego</i>; - wymienia rodzaje czynności prawnych; - buduje wnioski na podstawie analizy przepisów prawnych z <i>Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego</i>; - przedstawia różne sposoby zawarcia małżeństwa zgodne z polskim prawem; - charakteryzuje poszczególne rodzaje	- analizuje proste kazusy z zakresu prawa cywilnego; - analizuje proste kazusy z zakresu prawa rodzinnego; - wymienia prawne przeszkody małżeńskie i przyczyny unieważnienia małżeństwa.	gromadzi, analizuje i prezentuje informacje dotyczące szczegółowych i złożonych zagadnień z zakresu prawa cywilnego i rodzinnego.

	przedstawia obowiązki i prawa rodziców i dzieci.	[tabele, wykresy i schematy przedstawiające wyniki badań opinii publicznej, dane statystyczne, źródła ikonograficzne, normatywne i narracyjne, teksty publicystyczne] informacje dotyczące prawa cywilnego i prawa rodzinnego.	- postępowań cywilnych; właściwie posługuje się w swoich wypowiedziach pojęciami: „powód”, „pozwany”, „pozew”; - dokonuje krytycznej analizy informacji zawartych w różnorodnych materiałach źródłowych [tabele, wykresy i schematy przedstawiające wyniki badań opinii publicznej, dane statystyczne, źródła ikonograficzne, normatywne i narracyjne, teksty publicystyczne] dotyczących prawa cywilnego i prawa rodzinnego.		
Temat lekcji: Prawo karne					
- podział prawa karnego - zasady prawa karnego - przestępstwo - wykroczenie - kary i środki karne - postępowanie karne	- wyjaśnia znaczenie terminów: „czyn zabroniony”, „kara”, „środek karny” „przestępstwo”, „wykroczenie” oraz właściwie używa tych pojęć w swoich wypowiedziach; - rozpoznaje sprawy regulowane przez prawo	- odszukuje przepisy prawne z zakresu prawa karnego;; - wyjaśnia znaczenie podstawowych zasad prawa karnego; - wymienia podstawowe działy prawa karnego; - tłumaczy, jakie są funkcje kar i środków karnych przewidzianych w polskim prawie karnym;	- buduje wnioski na podstawie analizy przepisów prawnych z <i>Kodeksu karnego</i> i <i>Kodeksu wykroczeń</i>; - wyjaśnia, jaki jest cel obowiązywania podstawowych zasad prawa karnego; - wymienia podstawowe etapy i zasady	- analizuje proste kazusy z zakresu prawa karnego; - porównuje kary stosowane dawniej i współcześnie; - przedstawia ewolucję systemu karnego w Europie; - formułuje argumenty i kontrargumenty w dyskusji na temat zasad i celów stosowania kar	- gromadzi, analizuje i prezentuje informacje dotyczące szczegółowych i złożonych zagadnień z zakresu prawa karnego; - organizuje na forum społeczności szkolnej debatę poświęconą np. celom i zasadom stosowania kar

	karne; - wskazuje źródła prawa karnego; - wymienia funkcje kary w polskim prawie karnym.	odczytuje z różnorodnych materiałów źródłowych [tabele, wykresy i schematy przedstawiające wyniki badań opinii publicznej, dane statystyczne źródła ikonograficzne, normatywne i narracyjne, teksty publicystyczne] informacje dotyczące prawa karnego.	postępowania karnego, w tym postępowania w sprawach dotyczących nieletnich; dokонуje krytycznej analizy informacji wynikających z różnych źródeł [tabele, wykresy i schematy przedstawiające wyniki badań opinii publicznej, teksty publicystyczne i normatywne, źródła ikonograficzne] dotyczących prawa karnego.	w prawie karnym.	w prawie karnym oraz aktywnie uczestniczy w zainicjowanej dyskusji.
Temat lekcji: Prawo administracyjne					
- administracja publiczna - akt administracyjny - decyzja administracyjna - zażalenie - skarga do sądu administracyjnego	- wymienia rodzaje administracji publicznej; - wskazuje przykłady spraw rozstrzyganych przez sądy administracyjne.	- wyjaśnia znaczenie terminów: „administracja publiczna”, „organ administracji publicznej”, „urząd”, „akt administracyjny”, „decyzja administracyjna” oraz właściwie używa tych pojęć w swoich wypowiedziach; - podaje podstawowe cechy prawa administracyjnego; - wymienia rządowe i samorządowe organy administracji publicznej; - przedstawia podstawowe cechy stosunku	- przedstawia poszczególne środki zaskarżenia decyzji administracyjnej; - buduje wnioski na podstawie analizy przepisów prawnych z zakresu prawa administracyjnego; - porównuje cechy aktów administracyjnych i aktów normatywnych; - dokонуje krytycznej analizy informacji zawartych w różnorodnych materiałach źródłowych	- wymienia źródła prawa administracyjnego; - analizuje proste kazusy z zakresu prawa administracyjnego; - charakteryzuje przewidziane w prawie formy aktów administracyjnych.	gromadzi, analizuje i prezentuje informacje dotyczące szczegółowych i złożonych zagadnień z zakresu prawa administracyjnego.

		administracyjnoprawnego; ▪ określa, czy decyzja administracyjna została właściwie skonstruowana pod względem formalnym; ▪ wymienia główne etapy postępowań administracyjnego i sądowoadministracyjnego ; ▪ odczytuje z różnorodnych materiałów źródłowych [tabele, wykresy i schematy przedstawiające wyniki badań opinii publicznej, dane statystyczne, źródła ikonograficzne, normatywne i narracyjne, teksty publicystyczne] informacje dotyczące prawa administracyjnego.	dotyczących prawa administracyjnego [tabele, wykresy i schematy przedstawiające wyniki badań opinii publicznej, dane statystyczne, źródła ikonograficzne, normatywne i narracyjne, teksty publicystyczne].		
Temat lekcji: Prawa człowieka					
▪ cechy praw człowieka ▪ historia praw człowieka ▪ generacje praw człowieka ▪ prawa pozytywne i negatywne ▪ łamanie praw	▪ podaje cechy praw człowieka; ▪ charakteryzuje system praw człowieka w państwie demokratycznym; ▪ wskazuje przykłady naruszeń praw człowieka w państwach autorytarnych;	▪ przedstawia pozycję jednostki w państwach autorytarnych i totalitarnych; ▪ omawia historyczne uwarunkowania rozwoju praw człowieka; ▪ przyporządkowuje poszczególne prawa człowieka do	▪ wyjaśnia, z czego wynikają przypadki łamania praw człowieka w państwach demokratycznych; ▪ uzasadnia, że istnienie systemu ochrony praw człowieka jest koniecznym warunkiem prawidłowego	▪ wykazuje, że zakres i sposób ochrony danego prawa człowieka są uzależnione od kategorii i generacji, do których jest ono zaliczane; ▪ ocenia skalę łamania praw człowieka na świecie; ▪ rozwiązuje złożone zadania otwarte, w których	▪ dokonuje krytycznej analizy wybranych problemów dotyczących przestrzegania praw człowieka na świecie; ▪ samodzielnie gromadzi, analizuje i prezentuje materiały dotyczące praw człowieka;

człowieka	▪ rozpoznaje przypadki łamania praw człowieka w państwach demokratycznych; ▪ wymienia okoliczności, w których możliwe jest ograniczenie praw i wolności człowieka w państwie demokratycznym.	odpowiadających im kategorii i generacji wyróżnianych w prawie międzynarodowym; ▪ rozróżnia prawa negatywne i prawa pozytywne; ▪ buduje argumenty potwierdzające uniwersalność praw człowieka; ▪ odczytuje z różnorodnych materiałów źródłowych [tabele, wykresy i schematy przedstawiające wyniki badań opinii publicznej, dane statystyczne, źródła ikonograficzne, normatywne i narracyjne, teksty publicystyczne] informacje dotyczące praw człowieka.	funkcjonowania państw demokratycznych; ▪ wyjaśnia, na czym polega różnica między prawami negatywnymi a prawami pozytywnymi; ▪ aktywnie uczestniczy w debatach/dyskusjach na temat uniwersalności praw człowieka; ▪ dokonuje krytycznej analizy informacji zawartych w różnorodnych materiałach źródłowych dotyczących praw człowieka [tabele, wykresy i schematy przedstawiające wyniki badań opinii publicznej, dane statystyczne, źródła ikonograficzne, normatywne i narracyjne, teksty publicystyczne].	wykorzystano materiał źródłowy dotyczący praw człowieka.	▪ organizuje na forum społeczności szkolnej debatę na temat praw człowieka i aktywnie w niej uczestniczy.
Temat lekcji: Ochrona praw człowieka					

▪ katalog praw i wolności w <i>Konstytucji RP</i> ▪ środki ochrony ▪ system europejski ▪ system światowy ▪ prawo humanitarne ▪ konwencje haskie i genewskie	▪ przyporządkowuje poszczególne prawa człowieka do odpowiadających im konstytucyjnych kategorii praw i wolności; ▪ wymienia wskazane w <i>Konstytucji RP</i> środki ochrony wolności i praw; ▪ przedstawia zadania i formy działania Rzecznika Praw Obywatelskich; ▪ wymienia organizacje międzynarodowe tworzące fundament europejskiego systemu ochrony praw człowieka; ▪ podaje cele funkcjonowania Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, ▪ omawia okoliczności, które doprowadziły do uchwalenia <i>Powszechnej deklaracji praw człowieka</i> oraz przedstawia cele i zasady określone w tym dokumencie.	▪ wymienia wskazane w <i>Konstytucji RP</i> zasady ogólne dotyczące funkcjonowania systemu ochrony praw człowieka; ▪ wyjaśnia, jakie znaczenie w systemie ochrony praw człowieka ma indywidualna skarga konstytucyjna; ▪ podaje przykłady praw i wolności gwarantowanych na mocy: - <i>Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności</i>, - <i>Międzynarodowego paktu praw obywatelskich i politycznych</i>; ▪ wymienia podstawowe dokumenty określające zasady międzynarodowego prawa humanitarnego; ▪ odczytuje z różnorodnych materiałów źródłowych [tabele, wykresy i schematy przedstawiające wyniki badań opinii publicznej, dane statystyczne, źródła ikonograficzne, normatywne i narracyjne, teksty publicystyczne] informacje dotyczące ochrony opraw człowieka.	▪ przedstawia wskazane w <i>Konstytucji RP</i> zasady ogólne dotyczące funkcjonowania systemu ochrony praw człowieka; ▪ tłumaczy, jaka jest różnica między prawami człowieka a prawami obywatela; ▪ przedstawia warunki dopuszczalności skargi indywidualnej do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka ▪ przedstawia cele i zadania poszczególnych organów ONZ tworzących światowy system ochrony praw człowieka; ▪ dokonuje krytycznej analizy informacji zawartych w różnorodnych materiałach źródłowych dotyczących ochrony praw człowieka [tabele, wykresy i schematy przedstawiające wyniki badań opinii publicznej, dane statystyczne, źródła ikonograficzne, normatywne i narracyjne,	▪ dokonuje krytycznej analizy wybranych problemów dotyczących ochrony praw człowieka w Polsce; ▪ formułuje argumenty i kontrargumenty dotyczące zasadności i skuteczności funkcjonowania europejskiego i światowego systemu ochrony praw człowieka; ▪ przedstawia uwarunkowania, które wpłynęły na ukształtowanie się systemów ochrony praw człowieka funkcjonujących w ramach Rady Europy, OBWE, Unii Europejskiej i ONZ.	▪ organizuje na forum społeczności szkolnej debatę na temat wybranych zagadnień dotyczących ochrony praw człowieka; ▪ realizuje, np. na forum społeczności szkolnej, kampanię społeczną dotyczącą problemów związanych z ochroną prawa człowieka i aktywnie uczestniczy w zainicjowanej dyskusji; ▪ gromadzi, analizuje i prezentuje informacje dotyczące wybranych zagadnień dotyczących ochrony praw człowieka.
--	---	--	--	--	---

			teksty publicystyczne].		
--	--	--	-------------------------	--	--

I. Ogólne zasady oceniania z przedmiotu.

1. Każdy uczeń jest oceniany zgodnie z zasadami sprawiedliwości poprzez rozpoznanie poziomu i postępów w opanowaniu wiadomości i umiejętności w stosunku do wymagań edukacyjnych. Wymagania edukacyjne formułowane są na podstawie podstawy programowej.
2. Ocenie podlegają formy aktywności ucznia wymienione w tym dokumencie, przy czym za obowiązkowe uznaje się testy, sprawdziany i odpowiedzi ustne.
3. Zeszyt przedmiotowy jest własnością ucznia i jemu służy, podlega jednak ocenie jego zawartość merytoryczna i sposób prowadzenia.
4. Nauczyciel zapowiada pracę klasową z co najmniej tygodniowym wyprzedzeniem wpisując ją do dziennika.
 5. Jeżeli uczeń opuścił pracę klasową z przyczyn losowych to ma obowiązek napisać ją w ciągu 2 tygodni od dnia powrotu do szkoły.
 6. Ocenę niedostateczną z pracy klasowej uczeń może poprawić na własną prośbę tylko jeden raz w terminie ustalonym przez nauczyciela nie dłuższym niż 2 tygodnie od uzyskania oceny.
 7. Ocenę z poprawy sprawdzianów zostają wpisane do dziennika.
 8. W przypadku stwierdzenia niesamodzielności pracy uczeń otrzymuje ocenę niedostateczną bez możliwości jej poprawy.
 9. Kartkówki mogą obejmować materiał co najwyżej z trzech ostatnich lekcji, nie są traktowane jak zadanie klasowe i nie muszą być zapowiedziane.
 10. Nie ocenia się uczniów do trzech dni po dłuższej, usprawiedliwionej, trwającej co najmniej tydzień nieobecności w szkole, pod warunkiem, że uczeń zgłosił to przed lekcją.
 11. Uczeń ma prawo do jednokrotnego zgłoszenia braku podręcznika, zadania lub zeszytu (w półroczu). Fakt ten należy zgłosić niezwłocznie po sprawdzeniu obecności w klasie. (nie dotyczy sprawdzianów i lekcji powtórzeniowych.)
 12. Uczeń ma prawo do jednokrotnego zgłoszenia braku podręcznika, zadania lub zeszytu (w półroczu). Fakt ten należy zgłosić niezwłocznie po sprawdzeniu obecności w klasie.
 13. Uczeń, który opuścił co najmniej 50% obowiązkowych zajęć z przedmiotu może nie być klasyfikowany.
 14. Ocenę z testów i sprawdzianów wpisuje się do dziennika na czerwono, z kartkówek na zielono, pozostałe oceny według ustaleń nauczyciela.
 15. Wszystkie oceny otrzymane przez ucznia są jawne.
 16. Prace uczniów są przechowywane do końca roku szkolnego i udostępniane uczniom i rodzicom do wglądu.

II. Sposoby sprawdzania osiągnięć

Cele oceniania:

- Informowanie ucznia i rodziców o poziomie jego osiągnięć edukacyjnych.
- Motywowanie ucznia do dalszego rozwoju i systematycznej pracy.
- Wskazywanie mocnych stron i obszarów wymagających poprawy.
- Dostarczanie nauczycielowi informacji zwrotnej o efektywności nauczania.

Zakres oceniania:

- Znajomość i rozumienie pojęć, faktów, postaci
- znajomość przyczyn, przebiegu i skutków wydarzeń politycznych dostrzeganie i rozumienie związków przyczynowo – skutkowych

Umiejętności

- praca z współczesną mapą świata i Europy
- praca z tekstami źródłowymi
- wskazanie związków pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego (polityka, gospodarka, kultura) w przeszłości i czasach współczesnych
- korzystanie z różnych źródeł wiedzy historycznej, materiałów prasowych
- umieszczanie wydarzeń w czasie i przestrzeni
- odczytywanie informacji z różnych źródeł wiedzy historycznej np. drzewa genealogicznego, diagramów, wykresów

Tworzenie informacji

- wskazanie podobieństw i różnic pomiędzy wydarzeniami historycznymi i politycznymi
- formułowanie oceny i jej prezentacja
- krytyczna analiza i ocena różnych interpretacji historii i współczesnej sceny politycznej
- wskazanie podobieństw i różnic pomiędzy zjawiskami i procesami
- dobór argumentów niezbędnych do uzasadnienia opinii

III. Formy sprawdzania osiągnięć:

Sprawdziany / prace klasowe – zapowiadane z tygodniowym wyprzedzeniem, obejmują większy zakres materiału.

Kartkówki – obejmują niewielki zakres materiału, mogą być niezapowiedziane (sprawdzanie bieżącego materiału)

Odpowiedzi ustne – obejmują bieżące zagadnienia (może być zastosowana zamiennie z kartkówką)

Prace domowe, mapy konturowe, ćwiczenia wykonane w kartach pracy ucznia – obowiązkowe elementy pracy ucznia

Aktywność na lekcji i praca długoterminowa (np. prezentacja, referat).

Oceny cząstkowe ze sprawdzianów / testów, kartkówek:

- 0% – 34% – **niedostateczny**
- 35% – 50% – **dopuszczający**
- 51% – 69% – **dostateczny**
- 70% – 85% – **dobry**
- 86% – 97% – **bardzo dobry**
- 98% – 100% – **celujący**

Indywidualizacja wymagań edukacyjnych może obejmować obniżenie punktacji

IV. Warunki i tryb uzyskiwania wyższej niż przewidywana roczna ocena klasyfikacyjna z historii: (zgodnie z zapisem w Statucie ZS nr 1)

1. Uczeń lub jego rodzic mają prawo ubiegać się o podwyższenie przewidywanej rocznej oceny z obowiązkowych zajęć edukacyjnych w terminie nie dłuższym niż 2 dni od otrzymania informacji o przewidywanych dla niego rocznych ocenach klasyfikacyjnych z zajęć edukacyjnych.
2. Wniosek, o którym mowa w ust. 1:
 - 1) może być przekazany do nauczyciela uczącego za pomocą dziennika elektronicznego;
 - 2) musi zawierać uzasadnienie oraz określenie oceny, o jaką uczeń się ubiega, z zastrzeżeniem, że chodzi o ocenę o 1 stopień wyższą od oceny przewidywanej.
3. O podwyższenie oceny może ubiegać się uczeń, który:

- 1) nie opuścił bez usprawiedliwienia żadnej godziny lekcyjnej z przedmiotu, z którego zamierza uzyskać ocenę wyższą;
- 2) przystąpił do wszystkich prac kontrolnych z przedmiotu; w ustalonym terminie poprawiał oceny zgodnie z podanymi wymaganiami
- 3) aktywnie uczestniczył we wszystkich formach danych zajęć na miarę swoich możliwości (punkt dotyczy przedmiotów artystycznych, wychowania fizycznego oraz przedmiotów zawodowych).
4. W przypadku uznania zasadności wniosku nauczyciel wyznacza zakres wiedzy i umiejętności, którymi musi wykazać się uczeń wnioskujący o podwyższenie oceny.
5. Ustalona ocena nie może być niższa od przewidywanej.
6. W przypadku odmowy ze strony nauczyciela wszczęcia procedury podwyższenia oceny przewidywanej, uczeń lub jego rodzic ma prawo tego samego dnia zwrócić się z prośbą o umożliwienie podwyższania oceny – do dyrektora szkoły, który ma obowiązek rozpoznać sprawę w ciągu 2 dni roboczych

